

سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی و جهان‌شهر شدن تهران

آرش بیدالله خانی^{۱*}، سید مجید حسینی^۲

^۱ استادیار گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد

^۲ استادیار گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران

چکیده

کلان‌شهرهای امروزی سند راهبردی ویژه‌ای برای بین‌المللی شدن و ارتباطات فراملی با سازمان‌های مختلف دارند. شهر تهران به‌عنوان پایتخت ایران و یکی از شهرهای بزرگ و مدرن خاورمیانه، می‌تواند محور و مرکز تعاملات بین‌المللی کشور و قطب منطقه خاورمیانه باشد. هدف اصلی این پژوهش، تحلیل اسناد فرادستی ارتباطات بین‌المللی شهر تهران در مورد تبدیل این کلان‌شهر به مرکزی منطقه‌ای و بین‌المللی، در رابطه با فعالیت سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی، بر مبنای الگوی جهان‌شهر شدن تهران است. پرسش‌های اصلی پژوهش عبارت‌اند از: ۱. مزیت اصلی فعالیت سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی در کلان‌شهر تهران چیست؟ و ۲. افزایش این فعالیت‌ها چگونه بر توسعه شهری در تهران تأثیر خواهند داشت؟ برای پاسخگویی به این پرسش‌ها از روش تحلیل محتوای کیفی استفاده می‌شود تا با بررسی و تشریح اسناد فرادستی مربوط به ارتباطات بین‌المللی شهر تهران، نقش تعاملات سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی در خصوص بین‌المللی شدن تهران و تبدیل شدن آن به جهان‌شهر واکاوی شود. در فرضیه پژوهش استدلال می‌شود که فعالیت این سازمان‌ها با افزایش مراوده‌های بین‌المللی شهر تهران، سپس ارتباطات تعاملی بین ایران و سایر کنشگران منطقه‌ای و بین‌المللی سبب افزایش نفوذ کشور در نظام بین‌المللی خواهد شد. نگارندگان در دستاورد پژوهشی خود، رابطه بین فعالیت سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی در شهر تهران را از راه کمک به ارتقای سطح مراوده‌های بین‌المللی تهران در سطوح منطقه‌ای و جهانی، و گسترش نفوذ برون‌مرزی جمهوری اسلامی تبیین می‌کنند.

واژگان کلیدی: بین‌المللی شدن، تهران، سازمان‌های بین‌المللی، غیردولتی، کلان‌شهر

* نویسنده مسئول، رایانامه: beidollahkhani@um.ac.ir

تاریخ دریافت: ۳ اسفند ۱۳۹۸، تاریخ تصویب: ۳ آبان ۱۴۰۰

۱. مقدمه

شهر، تولید اجتماعی است که تحت تأثیر روندهای تمدنی، شرایط و مقتضیات اجتماعی و فرهنگی خاص، تولید می‌شود. هریک از بازیگران شهری در این فرایند نقش و اثری دارند و در صورت وجود زمینه اجتماعی- راهبردی و ساختارهای زمینه‌ساز، به خلق شرایط اجتماعی و فرهنگی می‌پردازند که این شرایط در چارچوب شاخص‌ها و اوضاع عمومی اجتماعی قابل درک و شناسایی است. شهرها براساس مقتضیات و شرایط اجتماعی و فرهنگی تمدنی خودشان به تعاملات درونی و بیرونی می‌پردازند و سبب گسترش یا کاهش مناسبات خود می‌شوند. گسترش مناسبات هر شهری افق‌های درونی آن را به سمت جهان باز می‌کند و این مسئله سبب افزایش مراودات درونی و بیرونی آن شهر می‌شود و برند بین‌المللی آن شهر را نیز گسترش می‌دهد (Sizoo & Musch, 2008: 23). این مسئله سبب گسترش پهنه شهری و تبدیل آن شهر، به جهان‌شهر می‌شود. جهان‌شهر مفهوم جدیدی است که در نیمه دوم سده بیستم در پی پیدایش شهرهای جهانی و بازیگری آنها در عرصه‌های فراملی شکل گرفت. جهان‌شهرها را می‌توان به منزله مکان‌ها و موقعیت‌هایی به‌شمار آورد که از راه آنها مناطق وسیعی از جهان به فضای انباشت جهانی سرمایه می‌پیوندند (Acuto, 2012; Chakravarty et al., 2021). این شهرها گره‌های اصلی شبکه جهانی به‌شمار می‌آیند که پیوندهای آنها با سرمایه می‌تواند موجب کارکرد آنها باشد. در واقع، جذب سرمایه‌ها و شرکت‌های بین‌المللی و حضور سازمان‌های مختلف بین‌المللی دولتی و غیردولتی سبب گسترش کارکردهای جهان‌شهری در یک شهر می‌شود (Lindborg, 1992: 10)، بنابراین، به محض اینکه شرایطی فراهم شود تا شهری بتواند در شبکه جهانی حضور یابد، شرکت‌های فراملی می‌توانند با سرمایه‌گذاری در کارخانه‌ها و تأسیسات جدید و اعطای کمک‌های بلاعوض یا یارانه‌ها، یک شهر را در ساختار سلسله‌مراتب جهانی ارتقا داده و فرصت‌های فراوانی را پیش روی شهروندان آن قرار دهند (Logister, 2007: 171).

در عصر اطلاعات کنونی، دانش بیش از هر زمانی نشان‌دهنده قدرت است که آن نیز در جهان‌شهرها جای گرفته است (توحیدفام و دلیلی، ۱۳۹۵: ۳۲۲). تمرکز دانش به‌ویژه در خدمات تولیدی پیشرفته‌ای همچون حسابداری، تبلیغات، فعالیت‌های بانکی و مالی، بیمه، حقوق و مشاوره‌های مدیریتی، سبب شده است تا اقتصاد جهانی در عملکرد بسیار توانا جلوه کند (Taylor, 2004_b: 7). در واقع، شهرهای جهانی پایه‌های مکانی ساختار شبکه اقتصاد جهانی به‌شمار می‌آیند که تمامی جریان‌ها به‌واسطه این تکیه‌گاه‌های مکانی در ساختار سلسله‌مراتب شبکه‌ها شکل می‌گیرند (Taylor, 2004_a: 267-268; Haddad, 2020). حضور نهادهای بین‌المللی در شهرهای بزرگ موجب گسترش برند بین‌المللی آن شهر و متعاقب آن نفوذ بیشتر

آن کشور در عرصه بین‌المللی می‌شود. در عصر جهانی شدن و کوچک شدن دولت، نهادهای بین‌المللی قدرت فزاینده‌ای یافته‌اند و سبب تغییر در سیاستگذاری‌های جهانی نهادهای بین‌المللی نیز شده‌اند (Karns, 2009: 19). در این زمینه گسترش قدرت نهادهای بین‌المللی غیردولتی در زمینه سیاستگذاری و تأثیرگذاری بر روند سیاست‌های ملی و جهانی بیشتر نمود کرده است (محمدی، ۱۳۸۹: ۱۰). نفوذ و جهت‌دهی بر سیاست‌ها و روندهای این سازمان‌ها می‌تواند سبب گسترش پهنای نفوذ و تأثیرگذاری بین‌المللی شهرها و کشورهایی شود که با این سازمان‌ها همکاری و بر آنها اعمال نفوذ می‌کنند (Betsill & Corell, 2001: 67). پژوهش پیش رو نیز قصد دارد تا با بررسی سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی، تأثیر آن را بر بین‌المللی شدن و جهان‌شهر شدن تهران ارزیابی کند. بر همین مبنا، پرسش‌های پژوهشی زیر مطرح می‌شوند:

۱. مزیت اصلی فعالیت سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی در کلان‌شهر^۱ تهران چیست؟ و
۲. افزایش این فعالیت‌ها چگونه بر توسعه شهری در تهران تأثیرگذار خواهد بود؟ برای پاسخگویی به این پرسش‌ها از روش تحلیل محتوای کیفی استفاده می‌شود تا با بررسی و تشریح اسناد فرادستی مربوط به ارتباطات بین‌المللی شهر تهران، نقش تعاملات سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی در زمینه بین‌المللی شدن تهران و تبدیل شدن آن به جهان‌شهر^۲ واکاوی شود. در فرضیه پژوهش استدلال می‌شود که فعالیت این سازمان‌ها با افزایش مرادوات بین‌المللی شهر تهران، سپس ارتباطات تعاملی بین ایران و سایر کنشگران منطقه‌ای و بین‌المللی سبب افزایش نفوذ کشور در نظام بین‌الملل خواهد شد.

۲. مفهوم‌شناسی سازمان‌های غیردولتی؛ بررسی تئوریک

گسترش شبکه‌های مشارکتی خودجوش، رسمی و مستقل از دولت، ویژگی متمایز زندگی اجتماعی معاصر است. الکسی دوتوکویل^۳ از انجمن‌های اجتماعی به «چشم‌های مستقل» جامعه تعبیر می‌کند که سبب بیداری و هوشیاری جامعه می‌شوند. آنها به شهروندان کمک می‌کنند تا از فعالیت‌های دولت و سایر افراد تأثیرگذار بر زندگی آنها مطلع شوند (Vig & Axelrod, 1999: 204). این سازمان‌ها زمینه‌ای را فراهم می‌کنند تا دولتمردان بتوانند با مردم درباره طرح‌های توسعه مشورت و بخش‌های دولتی و غیردولتی در برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های توسعه همکاری کنند (Clark, 1995: 521). بسیاری از کشورهای جهان سوم به‌طور عمومی با دولت‌هایی حجیم روبه‌رو هستند که خود را برای انجام تمامی امور و فعالیت‌های مورد نیاز جامعه موظف می‌دانند. بنابراین، بیشتر برنامه‌ریزی‌ها از بالا به پایین و متمرکز انجام

1. Mega-city

2. Megalopolis

3. Alexis de Tocqueville

می‌گیرد و به دیدگاه توسعه مشارکتی (به معنای مشارکت تشکلی‌های مردمی و سازمان‌های غیردولتی در سیاست‌گذاری و اجرای برنامه‌های توسعه) کمتر توجه می‌شود. برخی کشورها نیز به اهمیت موضوع پی برده و زمینه‌های لازم را به منظور استفاده از ظرفیت‌های مردمی فراهم کرده‌اند (سعیدی، ۱۳۸۲: ۱۳۰). بر همین اساس، این امر موجب شکل‌گیری سازمان‌های مردمی غیردولتی در درون کشورها و سپس محیط بین‌المللی شده است. سازمان‌های غیردولتی در عصر جهانی شدن به‌عنوان بازیگرانی فعال وارد عرصه بین‌المللی شده‌اند (شفیعی، ۱۳۸۱: ۲۹). به‌طور کلی، سازمان‌های غیردولتی مفهومی است که نه می‌توان تعریف خاص، دقیق و جامعی برای آن قائل شد و نه تاریخچه پیدایش معینی دارد. با این حال، رشد بی‌سابقه این‌گونه سازمان‌ها، به‌ویژه در دهه‌های اخیر سبب شده است که ساختار آن از مفهومی تا حدی ناشناخته با حیطه وظایف ثابت و محدود به‌گونه‌ای شگفت‌انگیز تغییر یابد و به بازیگری قدرتمند در عرصه ملی و بین‌المللی تبدیل شود (Willets, 2012).

موضوع مهم دیگر در این زمینه، گستردگی و در نتیجه شفاف نبودن مفهوم سازمان‌های غیردولتی (ان.جی.ا) است. درحالی‌که واژه «ان.جی.ا» در برخی مواقع با عبارات دیگری چون «سازمان‌های مردمی»، «جنبش‌های اجتماعی»، «گروه‌های کلان» و «جامعه مدنی» معاوضه می‌شود، اما سازمان‌های مردم‌نهاد در حقیقت هیچ‌کدام از اینها نیستند (گلشن‌پژوه، ۱۳۸۵: ۲۳). سازمان‌های مردمی به‌طور عمده گروه‌های سازماندهی‌شده‌ای از افراد محلی‌اند که برای توانمند ساختن اعضای خود و فعالیت در زمینه موضوعات خاصی به‌وجود آمده‌اند، و تنها برخی از آنها، سازمان‌های مردمی‌اند (Ghere & Frederickson, 2012: 34). تنوع این سازمان‌ها و تعاریف آنها^۲ خود می‌تواند مبنای مطالعات نظری و میدانی زیادی باشد (Lewis, 2014: 15). ریشه تعاریف و نام‌های متفاوت و متعدد سازمان‌های غیردولتی به چند عامل بازمی‌گردد؛ نخست، ناشی از ماهیت چندبعدی سازمان‌های غیردولتی به‌دلیل تنوع در ویژگی‌های آنها و نبود اتفاق نظر در خصوص نامگذاری و تجزیه و تحلیل این ابعاد است (Logister, 2007: 168). دوم، به ماهیت بینارشته‌ای ادبیات سازمان‌های غیردولتی مربوط می‌شود. به‌طور کلی، ادبیات این سازمان‌ها به‌طور تقریبی پلی بین تمام علوم اجتماعی کاربردی و محض و بسیاری از

1. Non-Governmental Organization (NGO)

۲. انواع سازمان‌های غیردولتی و مردمی عبارت‌اند از: سازمان‌های غیردولتی بزرگ بین‌المللی، سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی، سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی اعطاکنده کمک‌های مالی، مؤسسات تعاون بین‌المللی توسعه، سازمان‌های توسعه، سازمان‌های غیردولتی توسعه، سازمان‌های غیردولتی وابسته به دولت، سازمان‌های غیردولتی کشورهای شمال، سازمان‌های شبه غیردولتی، سازمان‌های غیردولتی محلی، سازمان‌های محلی، سازمان‌های مردمی، سازمان‌های مردمی روستایی، سازمان‌های امدادسانی مردمی، سازمان‌های امدادسانی غیردولتی، پیمانکاران خدمات عمومی، سازمان‌های تحول اجتماعی و سازمان‌های رفاهی وابسته به کلیساها (Vakil, 1997 به نقل از محمدی، ۱۳۸۳: ۲۵).

حوزه‌های سیاست است. چون هریک از این علوم بر مبنای دیدگاه‌های نظری و فنی خاص خود به بحث در خصوص این سازمان‌ها پرداخته‌اند (Ahmed, 2006: 34-35). ارائه چارچوبی کلی برای نامگذاری و تجزیه و تحلیل این سازمان‌ها مشکل به نظر می‌آید. در نهایت، ماهیت چندبعدی شماری از سازمان‌های غیردولتی خاص که در طی مراحل توسعه خود درگیر فعالیت‌های مختلف در بخش‌های متفاوت شده‌اند، سبب شده است شناسایی آنها در قالب طبقه‌بندی مشخص به‌سادگی میسر نباشد (Marcussen, 1996: 409).

با رجوع به اسناد سازمان ملل مرتبط با بحث سازمان‌های غیردولتی، به‌ویژه با توجه به پیش‌نویس‌های ۱۹۲۳ و ۱۹۵۰ مؤسسه حقوق بین‌الملل و قطعنامه‌های شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل در سال‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۸ و همچنین با عنایت به ماده ۱ کنوانسیون ۱۹۸۶ استراسبورگ، می‌توان سه معیار عمده را برای سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی ارائه کرد:

جدول ۱. معیارهای اصلی سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی

۱. خصوصی بودن	سند مؤسس این سازمان‌ها دارای ویژگی خصوصی بودن است و این سازمان‌ها با ابتکار افراد خصوصی ایجاد می‌شوند. ^۱
۲. عام‌المنفعه بودن	عمده‌ترین معیار شناخت اغلب سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی، نبود سودبری، داوطلبانه بودن و عام‌المنفعه بودن فعالیت‌های آنان است. ^۲
۳. بین‌المللی بودن	هر سازمان غیردولتی که در بیش از یک کشور فعالیت داشته باشد، بین‌المللی به‌شمار می‌آید. ^۳

منبع: ^۱ (Hercus, 2013: 91); ^۲ موسی‌زاده، ۱۳۸۹: ۳۸-۳۴؛ ^۳ (Alesani & Missoni, 2013: 11-12)

۳. شهر تهران؛ درچه‌ای تاریخی

از انتخاب شهر تهران به‌عنوان پایتخت یا مرکز سیاسی ایران بیش از ۲۰۰ سال می‌گذرد. هرچند پیش از آن شهر «ری» به‌عنوان شهری آباد، گاه پایتخت و گاه حاکم‌نشین، نقش عمده‌ای را در پهنه جغرافیایی و در ارتباط با سایر شهرهای ایران بازی می‌کرد و تهران امروزی چیزی بیش از قریه‌ای بزرگ نبود؛ در بیشتر متون تاریخی سابقه سکونتگاهی تهران را بسیار بیشتر از زمانی که این شهر به‌عنوان پایتخت سلسله قاجاریه توسط آقا محمدخان قاجار بنیان گذاشته شد، می‌دانند. تهران در این زمان با جمعیتی حدود پانزده هزار نفر حیات پایتختی خود را آغاز کرد (شهبازی، ۱۳۹۰: ۶۳). تهران در زمان پایتخت شدن قاجار گسترش یافت، اما تا اواخر حکومت قاجاریه هنوز جمعیت آن از شهر تبریز که ولیعهدنشین و مرکز حساس نظامی و ارتباطات بازرگانی با روسیه، ترکیه و اروپا به‌شمار می‌آمد، اندکی کمتر بود و در آخر سده نوزدهم میلادی یا سده چهاردهم هجری شمسی جمعیت آن به ۲۰۰ هزار نفر بالغ می‌شد. با

شکل‌گیری دولت مدرن، شهر تهران به تدریج به مرکزیت یک دولت-ملت نوین تبدیل شد که در آن مجلس ملی، دیوانسالاری متمرکز کشوری و لشکری، بانک ملی و دانشگاه شکل گرفت. افزون بر این، دولت مرکزی خواهان پیشگامی صنعتی تهران نیز بود و به این امر همت گذاشت (نصر و دیگران، ۱۳۸۸: ۴۳-۴۰). جمعیت تهران که در ابتدای حکومت پهلوی (۱۳۰۹) حدود ۲۵۰.۰۰۰ نفر برآورد شده است، در طول دهه‌های بعدی سده ۱۳۰۰ به سرعت افزایش یافت. در نخستین سرشماری رسمی نفوس و مسکن کشور (۱۳۳۵) جمعیت شهر تهران به بیش از ۱۵۱۲۰۰۰ نفر رسیده بود. در طول ۲۰ سال (۱۳۵۵) به‌طور تقریبی سه برابر (۴۵۳۳۰۰۰) شد. جمعیت تهران براساس سرشماری نفوس و مسکن کشور (۱۳۹۵) معادل ۱۳.۲۶۷.۶۳۷ نفر بود، یعنی در مدت ۴۰ سال حدود سه برابر شد (اسناد سرشماری مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). شهر تهران در طول این سال‌ها و به‌ویژه از ۱۳۰۰ تاکنون به سبب ارتباط با شهرهایی که در کانون مراکز قدرت و ثروت جهان قرار داشتند، همواره در شبکه شهری جهان همانند شهرهای بسیاری از کشورهای توسعه‌نیافته، به شدت از تحولات ناشی از سازمان‌یابی تولید و به‌طور مشخص بسط سرمایه‌داری پیرامونی متأثر شده است (قورچی، ۱۳۹۱: ۱۷۶). مجموعه شهری تهران، مهم‌ترین کانون جمعیتی کشور است که مساحت آن حدود ۶۱۵ کیلومتر مربع است و با آنکه از نظر وسعت تنها ۱/۱۴ درصد از کشور را تشکیل می‌دهد، براساس واپسین سرشماری رسمی نفوس و مسکن کشور (۱۳۹۵) در حدود ۱۹/۰۳ درصد از جمعیت کشور را در خود جای داده است (سازمان فناوری اطلاعات و ارتباطات شهرداری تهران، ۱۳۹۶: ۴۱).

در سرشماری ۱۳۹۵، جمعیت کل کشور معادل ۷۹۹۲۶۲۷۰ و جمعیت کل استان تهران برابر با ۱۳۲۶۷۶۳۷ نفر گزارش شده است و بیش از ۱۶/۵ درصد از ساکنان کشور را تشکیل می‌داد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). براساس همین سرشماری، جمعیت شهر تهران در ۱۳۹۶ در سالنامه آماری این شهر حدود ۸.۷ میلیون نفر، شمار خانوارها بیش از ۲.۹ میلیون خانوار، و مساحت آن ۶۱۵۶۲ هکتار برآورده شده بود (سازمان فناوری اطلاعات و ارتباطات شهرداری تهران، ۱۳۹۶: ۴۱).

۴. بین‌المللی شدن تهران در اسناد فرادستی و طرح‌های شهری

جایگاه هر شهر در اسناد فرادستی، نشان‌دهنده افق و چشم‌انداز یک مکان شهری در جهت رسیدن به اهداف کلان در مقیاس ملی است. اسناد توسعه شهر تهران و برخی اسناد فرادستی که در مقیاس ملی تهیه شده‌اند، نقش تعیین‌کننده‌ای در توسعه شهر تهران دارند، این اسناد به تهران اجازه می‌دهند تا توسعه مناسب فراملی خود را برنامه‌ریزی کند. بنابراین، بررسی این اسناد همواره می‌تواند وضعیت کلان‌شهر تهران را در ورود به فضاهای فراملی آشکار سازد.

برای درک درست از وضعیت کنونی و آینده شهر تهران در ارتباطات بین‌المللی، اسناد فرادستی این کلان‌شهر در پیش و پس از انقلاب بررسی می‌شود.

۱. ۴. طرح فرمانفرمائیان

نخستین طرح جامع شهر تهران در شهریور ۱۳۴۵ پس از مدت زیادی تأخیر با کمک عبدالعزیز فرمانفرمائیان به‌عنوان مجری طرح نهایی شد و به تصویب رسید. این طرح همانند سایر طرح‌ها با ابعاد مختلفی شهر تهران را بررسی کرده بود. اما آنچه مهم است، در این طرح برای نخستین بار تپه‌های عباس‌آباد جهت شکل‌گیری حیات هسته شهری و سرمایه‌گذاری در نظر گرفته شده بود، سپس دولت وقت در آذرماه ۱۳۴۵ به طراحان لزوم تعیین محل احداث سالن‌های کنفرانس بین‌المللی و مهمانخانه‌های مناسب را یادآور کرده است. در این طرح افزون‌بر تعیین کاربری اراضی محدوده شهر تهران، به جنبه‌هایی از بین‌المللی شدن تپه‌های عباس‌آباد و همچنین وضعیت فرودگاهی شهر تهران برای پروازهای بین‌المللی اشاره شده است. افزون‌بر این، تأکید شده است که فرودگاه مهرآباد در محل فعلی خود باقی خواهد ماند، اما کلان‌شهر تهران در آینده به فرودگاه بین‌المللی بزرگ‌تر و مدرن‌تری نیازمند است. در طرح جامع فرمانفرمائیان چنین ذکر شده است که «با اختراع هواپیماهای مافوق صوت، فرودگاه احتیاج به باند وسیع‌تر و محل توقف بزرگ‌تری خواهد داشت. از این‌رو، در این طرح، یک فرودگاه بزرگ برای پرواز جت‌های مافوق سرعت پیشنهاد شده است. این فرودگاه در ضلع جنوبی شهر قرار خواهد داشت، و بین فرودگاه جدید و شبکه شاه‌راه‌ها ارتباط کافی در نظر گرفته شده است. فرودگاه جدید مورد استفاده هواپیماهای بین‌المللی واقع خواهد شد، و فرودگاه مهرآباد به پروازهای داخلی اختصاص داده می‌شود» (مدنی‌پور و زرآزوند، ۱۳۸۱: ۴۵). در این طرح جامع هرچند طراحان به جنبه‌های بین‌المللی شهرها و ورود آنها به فضاهای بین‌المللی یعنی آنچه امروز در فضای جهانی شدن معاصر مورد تأکید است، توجهی نداشتند، اما آشکار است که ایده‌های بلندپروازانه حکومت پهلوی و موقعیت ژئوپلیتیک ایران در آن زمان بر طراحی شهر تهران، اثرگذار بوده است (قورچی، ۱۳۹۱: ۱۴۵).

۲. ۴. طرح شهستان پهلوی

در ۱۳۵۳ طرح توسعه شهری ویژه‌ای به نام شهستان پهلوی با دستور رئیس حکومت وقت، محمدرضا شاه تهیه شد که در آن بناهایی برای دستگاه‌های اداری کشور، شهرداری، فعالیت‌های فرهنگی، تجاری، پذیرایی و فضاهای بین‌المللی در نظر گرفته شده بود. به‌طور خلاصه در این طرح، چند نقشه اساسی برای شهر تهران مطرح شده بود:

- شهرک نمونه‌ای که برای برآورده ساختن احتیاجات روزافزون تهران در مقیاس فراملی به صورت یک مرکز متجانس ساخته شود.
- یک مرکز حمل و نقل که قادر به نقش هدایت توسعه شهر از سمت شمال به سمت محور شرقی- غربی باشد؛ این نقشه در طرح جامع فرمانفرمائی‌ان نیز پیشنهاد شده بود. فضای شهستان پهلوی نخستین مرکز مدرن ایران بود که زندگی، اشتغال و فعالیت‌های دیگر را در محوطه خوشایندی که در آن حرکت عابران پیاده به ترافیک وسایل نقلیه ارجحیت خواهد داشت، گرد هم آورد. در این طرح برنامه‌ریزی شده بود تا سازمان‌ها و وزارتخانه‌های مهم دولتی در مرکز جدید در کنار بناهای یادبود استقرار یابند و فواره‌های میدان شاه و ملت به شهر تهران تصویری دهند که با اهمیت روزافزون بین‌المللی این شهر متناسب باشد.
- ایجاد یک مرکز مدرن و فعال شهری که در موارد زیر ایجاد توازن کند.
- ایجاد تعدادی فضا، ساختمان و بناهای یادبود تشریفاتی که مناسب پایتخت بین‌المللی باشد.
- آخرین قسمت شهستان پهلوی به بناهای مسکونی سفارتخانه‌های دول خارجی اختصاص یافته بود که استقرار آنها در این فضا به جنبه‌های بین‌المللی شدن طرح کمک می‌کرد (قورچی و امانی، ۱۳۸۸؛ عاملی و میرغیائی، ۱۳۸۸: ۷۶).
- طرح شهستان پهلوی با میدان بزرگ شاه و ملت، کاربردهای متعدد سیاسی، اداری، خدماتی، فرهنگی، تالارهای موسیقی، تماشاخانه‌ها، مرکز تجارت جهانی، فروشگاه‌ها و ایستگاه‌های مترو داشت که هدف آن ارائه تصویر جدیدی از تهران برای نمایش توانایی‌ها و دستاوردهای نوین کشور و ساختن چهره‌ای جهانی از پایتخت بود (قورچی، ۱۳۹۱: ۱۶۷).
- شاید بتوان گفت که طرح شهستان پهلوی نخستین طرح در کل منطقه خاورمیانه بود که زمینه‌های جهان‌شهر شدن تهران را در افق‌های چشم‌اندازی مورد نظر طراح فراهم می‌ساخت (ایمانی، ۱۳۸۳: ۱۲۱).

۳.۴. طرح جامع تهران مصوب ۱۳۸۶

پس از انقلاب اسلامی در ۱۳۵۷ و سقوط حکومت پهلوی، جمهوری اسلامی با مشکلات سیاسی و اقتصادی به وجود آمده در اثر انقلاب روبه‌رو بود، و پس از آن نیز کشور با تجاوز عراق در غرب و جنوب غرب ایران مواجه شد. این تحولات شاید عمده‌ترین دلایلی بود که موجب شد طرح‌های بلندپروازانه تهیه‌شده در زمان پهلوی در سال‌های پس از انقلاب پیگیری نشود. افزون‌بر این، تهران نیازمند طرح جدید شهری بود تا مسائل و مشکلات این شهر با هدایت این طرح جنبه کارشناسی به خود بگیرد و از تصمیم‌گیری‌های روزمره درباره فضاهای

شهری رها شود. با توجه به این تحولات بود که تهیه طرح جامع جدید را به مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران واگذار کردند و این طرح پس از مطالعه و بررسی کارشناسی در نهایت در آذرماه ۱۳۸۶ به‌عنوان سند راهبردی- ساختاری در شورای عالی شهرسازی تصویب شد. مهم‌ترین جنبه‌های بین‌المللی شدن و جهان‌شهر شدن تهران در این طرح عبارت‌اند از: ۱. تبدیل شدن تهران به شهری دانش پایه (دروازه ورودی ایران به عصر اطلاعات)، هوشمند و جهانی با افزایش سهم اقتصاد مدرن؛ ۲. تأمین فضا و زیرساخت‌ها و ارتباطات لازم در آن برای ارتقای زیست‌پذیری و فعالیت‌پذیری شهر در سطح جهانی و منطقه‌ای (سند طرح جامع مرکز مطالعات شهر تهران، ۱۳۸۶). در واقع، در سند طرح جامع مصوب ۱۳۸۶، به محیط فراملی توجه زیادی شده است. این سند از یک سو با تأکید بر ضرورت توسعه همه‌جانبه، مقیاس و میزان آن را با محیط فراملی می‌سنجد، از سوی دیگر ضرورت تعامل را موضوع جدی روابط بین‌المللی قرار می‌دهد. به‌منظور عملیاتی کردن عملکرد جهانی کلان‌شهر تهران در سند جامع چهار محور اصلی برای بین‌المللی شدن شهر تهران پیشنهاد شده است:

الف) مرکز رسانه‌ای-فناوری شهر تهران: با توجه به سابقه این مرکز که برجستگی عملکردی آن جنبه رسانه‌ای دارد و به‌واسطه قرار داشتن مرکز صداوسیما کشور و وجود نمایشگاه بین‌المللی در محدوده غربی، ویژگی رسانه‌ای و فناوری آن تقویت شده است. این عملکرد که طی چهار دهه گذشته، پشتیبان تحولات صنعتی و فناوری در ایران مدرن بوده، به نمادی شهری در تاریخ مدرن ایران تبدیل شده است. وجود دو هتل بین‌المللی (استقلال و آزادی)، و دیگر مراکز پذیرایی مکمل در کنار مرکز همایش‌های بین‌المللی در شمال آن، همچنین قرارگیری دانشگاه شهید بهشتی با فاصله‌ای کم در شمال غربی آن، گواه روشنی بر عملکرد بسیار قوی ملی و بین‌المللی این پهنه ارزشمند است.

ب) مرکز بین‌المللی اجتماعی - فرهنگی شهر تهران: پهنه اراضی عباس‌آباد در قلب شهر تهران با حدود ۶ میلیون مترمربع وسعت به‌عنوان ظرفیت بسیار مهم توسعه فراشهری در مقیاس ملی و فراملی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و مرکز فعالیت‌های اجتماعی- فرهنگی، ملی و بین‌المللی تهران به‌شمار می‌آید (پورموسوی و دیگران، ۱۳۹۰: ۴۲). هم‌اکنون، نهادهای دولتی همچون فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران، کتابخانه ملی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، مجتمع امام خمینی، ساختمان استانداری تهران، ساختمان کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران، ساختمان راه‌آهن ج.ا. ایران و ساختمان‌های بنیاد مستضعفان درون این اراضی استقرار دارند (مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، ۱۳۸۶: ۸۷-۸۶).

ج) ایجاد مرکز اقتصاد جهانی تهران: پهنه اراضی بین محور شوش و بعثت، همراه با محور فدائیان و محدوده قلعه‌مرغی در مجموع به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین پهنه‌های ذخیره توسعه

برای شهر تهران، واجد مزیت‌های مکانی ویژه‌ای است و یکی از ثروت‌های ارزشمند این شهر است. از عمده‌ترین مزیت‌های این محل، امکان استفاده از پتانسیل‌های توسعه آن، برای دگرگون‌سازی چهره جنوب شهر تهران و ارتقای عملکردی آن با ایجاد یک مرکز شهری توانمند و اثرگذار در مناطق جنوبی تهران و ارتقای اقتصادی منطقه، همچنین ایجاد فضایی مناسب برای فعالیت سایبری مبتنی بر فناوری‌های نوین ارتباطی، قادر به جذب بنگاه‌های اقتصادی و صنعتی شهر تهران است، و می‌تواند به مرکز ملی و بین‌المللی برای استقرار فعالیت‌های اقتصادی که امکان استقرار آنها در پهنه‌های فشرده حوزه و مرکز شهر بیش از این وجود ندارد، تبدیل شود. در نتیجه، با تعدیل دوگانگی شمالی- جنوبی شهر تهران به‌مثابه نیروی تعادل‌بخش، برای شهر تهران معرفی شده است. از این رو، انتقال کانون توسعه به جنوب تهران و تبدیل پهنه جنوبی به یکی از مراکز کلان‌شهر تهران سبب ارتقا و بهبود عملکرد مناطق جنوبی شده، و بستر لازم را برای استقرار خدمات برتر در سطح ملی، و جهانی فراهم می‌آورد. این امر توسعه پایدار محیطی را در چارچوب فضایی کارآمد در پی خواهد داشت و با فرایند قطبی‌شدن تهران مقابله خواهد کرد. از این راه، فضایی مناسب و امن به‌عنوان کانون جذب سرمایه‌های خارجی در شهر تهران و کشور به‌وجود خواهد آمد، که سبب ایجاد فرصت‌های شغلی بی‌شمار مبتنی بر توسعه نرم‌افزاری در این پهنه و سرانجام در کلان‌شهر تهران خواهد شد (مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، ۱۳۸۶؛ فورچی، ۱۳۹۱).

د) *سازماندهی مرکز ارتباطات جهانی برج میلاد*: محدوده‌ای که به‌عنوان مرکز جهانی یادمان در نظر گرفته شده، در درون مرزهای منطقه ۲ واقع شده و از شمال به بلوار پونک، از غرب به بزرگراه یادگار امام، از جنوب به بزرگراه شهید حکیم و از شرق به بزرگراه چمران منتهی می‌شود. این مرکز می‌تواند به‌عنوان مرکز ارتباطات جهانی با سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی و دولتی مطرح شود و مقر اصلی ارتباط شهرداری تهران و نهادهای دولتی با سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی باشد.

۵. جایگاه شهر تهران در سند چشم‌انداز و افق ۱۴۰۴

براساس سند چشم‌انداز و جهت‌گیری‌های راهبردی کلان‌شهر تهران در افق ۱۴۰۴، کلان‌شهر تهران در وضعیتی خواهد بود که ۵۰ درصد تولید ناخالص داخلی آن به فعالیت‌های اقتصاد دانش‌محور و تحکیم زیرساخت‌های اقتصادی بر مبنای دانش‌محور بودن اختصاص خواهد یافت. شهری دانش‌بنیان (دانش‌محور) که با آموزش و پژوهش به تولید علم و دانش خواهد پرداخت؛ و این علم و دانش را در تمامی شئون زندگی خود، از امور مدیریت و برنامه‌ریزی شهر گرفته تا فعالیت‌های اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی به‌کار می‌گیرد؛ شهری که سنگ بنای

آن را تولید علم و دانش تشکیل می‌دهد و رفعت و اعتلای آن مرهون بهره‌مندی از علم و دانش روز در تمامی شئون است (مرکز مطالعات شورای شهر تهران، ۱۳۹۱). افزون بر این ایده‌های بلندپروازانه، در سند چشم‌انداز کلان‌شهر تهران در افق ۱۴۰۴ بر هفت مورد زیر تأکید شده است: ۱. تهران شهری با اصالت و هویت ایرانی - اسلامی (شهری که برای رشد و تعالی انسان و حیات طیبه سامان می‌یابد)؛ ۲. تهران، شهری دانش‌پایه، هوشمند و جهانی؛ ۳. تهران، شهری سرسبز و زیبا، شاداب و سرزنده با فضاهای عمومی متنوع و گسترده؛ ۴. تهران، شهری امن و مقاوم در برابر انواع آسیب و مقاوم در برابر مخاطره‌ها و سوانح؛ ۵. تهران شهری پایدار و منسجم با ساختاری مناسب برای سکونت، فعالیت و فراغت؛ ۶. تهران شهری روان با رفاه عمومی و زیرساخت‌های مناسب، همراه با تعدیل نابرابری‌ها و تأمین عادلانه کلیه حقوق شهروندی؛ و ۷. تهران کلان‌شهری با عملکرد ملی و جهانی و با اقتصادی مدرن و مرکزیت امور فرهنگی - پژوهشی و سیاسی در سطح کشور و دست‌کم یکی از سه شهر مهم و برتر منطقه آسیای جنوب غربی (مرکز مطالعات شورای شهر تهران، ۱۳۹۱: ۳۲).

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، موارد دوم و هفتم بر مبنایی بین‌المللی تأکید دارند و تهران را شهری جهانی می‌دانند. در این زمینه، در برنامه پنج‌ساله شهرداری تهران نیز بر مناسبات بین‌المللی شهرداری تهران با سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی تأکید شده است. این طرح توسعه ارتباطات بین‌المللی شهرداری تهران را در موارد زیر ملزم ساخته است: ۱. نمایندگی سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی: برقراری ارتباط، حق عضویت، هماهنگی حضور مسئولان در اجلاس‌ها و سمینارهای آنها؛ ۲. مدیریت ارتباط بین‌المللی: برگزاری جلسات تبادل تجربه‌ها، هماهنگی مبادلات فرهنگی، پیگیری مناسبات میان تهران و دیگر سازمان‌های بین‌المللی؛ و ۳. جذب حمایت‌های مالی بین‌المللی (شهرداری تهران، ۱۳۸۸). بر همین اساس، شهرداری تهران به‌عنوان مرکز حکومت محلی شهر تهران، در زمینه مناسبات بین‌المللی شهر تهران با سازمان‌های بین‌المللی اهداف کلانی را ترسیم کرده است که مرکز معاونت ارتباطات بین‌المللی شهرداری تهران پیگیر این اهداف و ترسیم نقشه راه آن هستند. نظام مدیریت شهری و همچنین شهرداری کلان‌شهرها، می‌توانند کانون اصلی دیپلماسی شهری و ارتباطات با سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی باشند (اسمیت، ۱۳۸۴: ۳۲-۳۴). با توجه به زمینه‌های تهران برای بین‌المللی شدن و حرکت به سمت تبدیل شدن به شهری جهانی و منطقه‌ای، و تأکید بر بین‌المللی شدن آن در طرح‌های شهر تهران، باید مبنا و اهداف رسمی فعالیت‌های بین‌المللی نظام جمهوری اسلامی در اسناد بالادستی نیز مرور شود تا روشن شود که همکاری و ارتباطات تهران با سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی باید در چه زمینه‌هایی استوار باشد. این اهداف کلان و مبنای سیاستگذارانه آنها می‌تواند ارتباط شهر تهران را با سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی ترسیم کند.

۶. سیاست‌های برنامه پنجم توسعه در زمینه مناسبات بین‌المللی

به‌طور کلی، سیاست‌های برنامه پنجم توسعه که در ۱۳۸۹ به تصویب رسید، در ارتباطات بین‌المللی بر موارد زیر تأکید می‌کند: ۱. گسترش همکاری با کشورهای منطقه جنوب غربی آسیا در تجارت، سرمایه‌گذاری و فناوری؛ ۲. تقویت همکاری‌های دوجانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی با اولویت کشورهای همسایه؛ ۳. تقویت روابط سازنده با کشورهای غیرمتخاصم؛ ۴. سازماندهی تلاش مشترک برای ایجاد مناسبات و نظامات جدید اقتصادی، سیاسی و فرهنگی، منطقه‌ای و جهانی با هدف تأمین عدالت، صلح و امنیت جهانی؛ ۵. حضور فعال و هدفمند در سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای و تلاش برای ایجاد تحول در رویه‌های موجود براساس ارزش‌های اسلامی؛ ۶. ارتقای نقش مدیریتی ایران در توزیع، ترانزیت انرژی، افزایش فرصت‌های صادراتی، جذب سرمایه و فناوری‌های پیشرفته، کمک به استقرار نظام پولی، بانکی و بیمه‌ای مستقل با کمک کشورهای منطقه‌ای و اسلامی و دوست با هدف کاهش وابستگی به سیستم پولی نظام سلطه و غیره (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۹).

برنامه پنجم توسعه در محورهای متفاوتی بر بین‌المللی شدن جمهوری اسلامی ایران و افزایش قدرت و نفوذ آن در نظام بین‌المللی تأکید کرده است. حضور پرنفوذ کشور در نظام بین‌المللی، سازماندهی مناسبات بین‌المللی، تأمین صلح و عدالت جهانی، تقویت همکاری‌های بین‌المللی و منطقه‌ای و همکاری با نهادهای مالی قدرتمند دنیا و اصلاح ساختار سازمان ملل بدون همکاری با سازمان‌های بین‌المللی ممکن نیست. بر همین اساس، همکاری و نفوذ بر سیاست‌های این سازمان‌ها می‌تواند اهداف موردنظر در برنامه پنجم توسعه را عینیت بخشد. با توجه به اهداف بین‌المللی جهان‌شهر شدن تهران در اسناد فرادستی، در ادامه مزایا و معایب شهر تهران برای بین‌المللی شدن بررسی خواهد شد.

۷. مقایسه مزایا و معایب کلی شهر تهران برای بین‌المللی شدن

در نمودار زیر مهم‌ترین نقاط قوت و ضعف تهران برای تبدیل شدن به جهان‌شهر و فعالیت سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی نشان داده شده است.

نمودار ۱. مهم‌ترین مزایا و معایب تهران برای بین‌المللی شدن

مزایا
<p>۱. وجود زیرساخت‌های قوی در زمینه توسعه شهری؛</p> <p>۲. موقعیت خاص ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک ایران در منطقه بحران‌زده خاورمیانه که می‌تواند مرکز فعالیت سازمان‌های بین‌المللی در منطقه خاورمیانه و آسیای مرکزی باشد؛</p> <p>۳. کلان‌شهر تهران در شبکه شهرهای جهانی می‌تواند به‌عنوان یک مکان گره‌گامی شهری با مزیت سوخت ارزان، در ترانزیت هوایی نقش مهمی در زمینه ارتباطات بین‌المللی با سازمان‌های غیردولتی داشته باشد (✱)؛</p> <p>۴. تجربه‌های دانشگاهی و مدیریتی تهران در زمینه ارتباطات بین‌المللی و همچنین کشورهای منطقه می‌تواند سبب همکاری دوجانبه بین تهران و سازمان‌های بین‌المللی شود؛</p> <p>۵. تهران می‌تواند دروازه ورود سازمان‌های بین‌المللی به منطقه آسیای جنوب غربی و آسیای مرکزی باشد؛</p> <p>۶. تمرکز نظام دانشگاهی ایران در کلان‌شهر تهران می‌تواند سبب همکاری و تبادل تجربه‌های دانشگاه‌های ایران با این سازمان‌ها شود (✱)؛</p> <p>۷. محیط امن ایران برای فعالیت این سازمان‌ها در منطقه‌ای که امنیت کلای کمیابی است، و جنگ و تروریسم در آن پدیدار شده است؛</p> <p>۸. امکان استفاده از سرمایه انسانی ارزشمند میلیون‌ها ایرانی و ایرانی‌تبار در خارج از کشور در زمینه‌های بین‌المللی (◆).</p>
معایب
<p>۱. کم‌توجهی مسئولان بخش‌های ارتباطات بین‌المللی تهران به اهمیت ارتباطات و دیپلماسی شهری در زمینه سازمان‌های غیردولتی؛</p> <p>۲. ارتباط ضعیف شهر تهران با نهادهای تخصصی سازمان ملل و دیگر سازمان‌های بین‌المللی؛</p> <p>۳. نبود توجه به دیپلماسی شهری و تربیت دیپلمات شهری با استفاده از سازمان‌های غیردولتی؛</p> <p>۴. ضعف سازمان‌های مردم‌نهاد در ایران و ساختار دست‌وپاگیر بوروکراتیک در زمینه فعالیت‌های بین‌المللی سازمان‌های غیردولتی ایران (✱)؛</p> <p>۵. کم‌توجهی به پژوهش‌های علمی و راهبردی در زمینه‌های سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی؛</p> <p>۶. ضعف و نبود قوانین مشخص حکومت‌های محلی در زمینه‌های دیپلماسی شهری و روابط بین‌المللی تهران؛</p> <p>۷. نبود تفاهم و انسجام ملی در خصوص پیوستن شهر تهران به سازمان‌های بین‌المللی و عرصه‌های فراملی؛</p> <p>۸. جهت‌گیری ایدئولوژیک نظام جمهوری اسلامی ایران و تعارض آن با ارزش‌های نظام سرمایه‌داری و انزوای بین‌المللی و اقتصادی آن؛</p> <p>۹. تصویرسازی منفی و سیاسی - امنیتی از تهران در اذهان جامعه مدنی جهانی که به‌طور کلی سازمان‌های غیردولتی در واقع ابزار جامعه مدنی جهانی است.</p>

منبع: نگارندگان

یادداشت‌ها: (✱): (بهزادفر، ۱۳۸۶: ۱۳۲)؛ (✱) (امانی، ۱۳۹۰: ۴۹)؛ (◆) (امانی، ۱۳۹۰: ۵۰-۴۹)؛ (✱)

(طباطبایی نژاد، ۱۳۸۶: ۱۴۱)

برای حرکت جدی به سمت بین‌المللی شدن تهران و ارتباط با سازمانی غیردولتی بین‌المللی، به طراحی و ترسیم یک نقشه و ساختار مکانی، علمی و عینی نیاز است، که مناسبات تهران با سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی را افزایش دهد و از این راه نظام سیاسی ایران بتواند بر نهادهای بین‌المللی تأثیر موثر و بیشتری داشته باشد. در این زمینه، راهبردهای زیر برای همکاری ایران با سازمان‌های بین‌المللی پیشنهاد می‌شود:

- ایجاد زیرساخت‌های مکانی برای گسترش همکاری با سازمان‌های بین‌المللی و تمرکز مکانی آنها در ایران: در این زمینه ایجاد مرکز ارتباطات بین‌المللی شهر تهران یا طراحی مکان مناسب و واگذاری آنها به سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی می‌تواند سبب دید مثبت و گسترش همکاری این سازمان‌ها شود. در صورت تمرکز فعالیت‌های مکانی این سازمان‌ها با ایجاد دفتر مرکزی منطقه‌ای در ایران می‌تواند برای شهر تهران مزایای فراوانی داشته باشد. همکاری و ایجاد نمایندگی این سازمان‌ها در ایران، فضای آزاد صلح‌آمیز و تعاملی را در سطح مناسب بین‌المللی برای کشور ایجاد کرد و ورود سازمان‌های غیردولتی ایران به مکان‌های فراملی را تسهیل کرد.
- همکاری با سازمان‌های بین‌المللی می‌تواند سبب ترسیم نقشه راهبردی توسط نهادهای تصمیم‌گیری شود (Buxton, 2009: 45).
- همکاری و گسترش ارتباطات با این سازمان‌ها می‌تواند به ایجاد تصویرسازی سیاسی مثبت از ایران در نظام بین‌المللی منجر شود. در صورت همکاری با سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی و تأثیر مثبت شهر تهران بر آنها، تصویر سیاسی - امنیتی تهران به تصویر شهری مشارکت‌جو در صلح جهانی با محوری اقتصادی تبدیل می‌شود.
- حمایت مالی از سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی و فعالیت‌های بین‌المللی آنها در خاورمیانه، آسیای جنوبی و مرکزی.
- ایجاد و ساخت‌دهی به قدرت حکومت محلی تهران (شهرداری) برای همکاری و مواجهه با سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی.
- در اختیار گذاشتن نیروی کار بومی ایران در سازمان‌های غیردولتی برای حضور فعالانه در مناطق مختلف دنیا و نفوذ در سازمان‌های غیردولتی قدرتمند دنیا.
- طراحی منشور دیپلماسی شهری و تربیت کادر دیپلمات شهری در سازمان‌های غیردولتی ایران برای سازمان‌های بین‌المللی.
- به سبب ویژگی‌های ایدئولوژیک نظام ایران و تعارض آن با ارزش‌های نظام سرمایه‌داری و با توجه به اینکه بیشتر سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی در غرب قرار دارند، در صورت نبود ارتباط درست، این سازمان‌های دارای نفوذ زیاد جهانی می‌توانند به صورت ابزاری برای فشار بر ایران در نهادهای بین‌المللی باشند.

- ارتباط نداشتن ایران با سازمان‌های غیردولتی حقوق بشری، به دلیل اتکای این سازمان‌ها به دیدگاه‌های مخالفان خارج از کشور به ارائه گزارش‌های جهت‌دار به سازمان‌های بین‌المللی و تصویب قطعنامه‌ها و تحریم‌های ضد ایران منجر شده است (صبوری و کدخدا، ۱۳۸۵: ۲۰۳). حضور سازمان‌هایی مانند عفو بین‌الملل و دیدبان حقوق بشر و نمایندگان حقوق بشری سازمان ملل در ایران موجب می‌شود با تهیه گزارش‌های واقعی‌تر و تصویرسازی مثبت‌تری از ایران، فشار بر کشور کمتر شده و زمینه‌های همکاری مشترک و نفوذ ایران در این سازمان‌ها فراهم شود.
- نهادینه‌سازی مفهوم ارتباطات فراملی سازمان‌های غیردولتی با یکدیگر و تشریح ابعاد، کارکرد و جایگاه آن به‌طور جامع و همه‌جانبه در سطح دستگاه‌های ملی و همچنین در سطح نظام مدیریت شهری کلان‌شهر تهران.
- ایجاد حساسیت لازم در نظام شهری و حکومت محلی به‌منظور ارزیابی و اجرایی ساختن دیپلماسی شهری و بین‌المللی سازمان‌های غیردولتی و دادن آموزش‌های لازم به آنها (Van Hemert, 2008).
- برگزاری کنفرانس‌های مشترک و گردهمایی منطقه‌ای و جهانی سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی در دنیا در تهران و ایجاد تسهیلات گسترده برای آنان.
- وضعیت بحران‌زده خاورمیانه و آسیای جنوب غربی در محیط ژئوپلیتیک ایران از جمله ادامه بحران‌های امنیتی و جنگ‌های داخلی در عراق، افغانستان، پاکستان و سوریه و... سبب شده است تا تهران با توجه به امنیت مطلوبش، بتواند مکان مناسبی برای ایجاد دفتر مرکزی و هماهنگی‌های منطقه‌ای و بین‌المللی سازمان‌های غیردولتی در زمینه تصمیم‌گیری درباره این کشورها و کمک به آنها باشد.
- شناسایی «سمن‌ها» که ظرفیت همکاری و ایجاد ارتباط فراملی را در زمینه‌های مختلف با سازمان‌های بین‌المللی دارند، با در نظر گرفتن ملاحظات امنیتی.
- تلاش به‌منظور واگذاری اختیارات گسترده دولت ملی در زمینه همکاری سازمان‌های غیردولتی به دولت محلی برای ایجاد جایگاه قانونی و حقوقی و طراحی سند همکاری بین‌المللی آنها با سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی و ایجاد جامعه مدنی شهری.
- گسترش حمایت‌های مالی ایران و نهادهای مدنی از سازمان‌های غیردولتی مهم که نقش تأثیرگذاری در سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری نهادهای بین‌المللی دارند.
- ایجاد مراکز مطالعاتی تخصصی به‌منظور رصد و گردآوری اطلاعات مورد نیاز شامل تازه‌ترین تحولات در سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی (Papisca, 2008: 12). حضور و همکاری گسترده با سازمان‌های غیردولتی می‌تواند سبب افزایش ظرفیت دانشگاهی و همکاری علمی بین‌المللی دانشگاه‌های تهران شود.

۸. مزیت‌های همکاری تهران با سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی

گسترش همکاری شهر تهران با این سازمان‌ها مزایایی قابل توجه دربردارد، و به رفع برخی مشکلات شهری کمک خواهد کرد. مهم‌ترین مزیت‌ها شامل موارد زیر می‌شوند:

- حمایت‌های فرهنگی و سیاسی سازمان‌های غیردولتی از ایران در محیط بین‌المللی و بسترسازی در راستای تسهیل ورود سمن‌های ایرانی به محیط منطقه‌ای و بین‌المللی.
- اتصال سازمان‌های غیردولتی شهر تهران به شبکه بین‌المللی سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی و متعاقب آن اتصال شهر تهران به نهادهای بین‌المللی.
- از آنجایی‌که سازمان‌های بین‌المللی فعال در حوزه مدیریت شهری، در به‌اشتراک گذاشتن تجربه‌های شهری نقش مؤثری ایفا می‌کنند، بهره‌برداری از دیپلماسی شهری و تعاملات گسترده با آنها می‌تواند به کسب تجارب موفق برای جهان‌شهر شدن تهران کمک کند.
- برگزاری دوره‌های مشترک با این سازمان‌ها و تربیت نیروهای کارآمد و آگاه توسط سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی برای شهر تهران که بتوانند همکاری‌های میان این سازمان‌ها و شهر تهران را گسترش دهند.
- همکاری و ایجاد نمایندگی این سازمان‌ها در ایران، می‌تواند فضای صلح‌آمیز و تعاملی را در سطح مناسبات بین‌المللی برای جمهوری اسلامی ایران ایجاد کند و ورود سازمان‌های غیردولتی ایران به مکان‌های فراملی را تسهیل کند.
- جذب سرمایه‌های بین‌المللی شرکت‌های چندملیتی از راه همکاری مشترک با سازمان‌های غیردولتی.
- استفاده از سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی برای شناساندن دستاوردهای ملی در سطح جهانی و در سطح سازمان‌های بین‌المللی دولتی و غیردولتی.
- عضویت و فعالیت در این‌گونه سازمان‌ها سبب کسب مقام مشورتی از شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل در قالب سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی می‌شود.
- سهیم شدن در حکمرانی منطقه‌ای و جهانی و ارتقای جایگاه شهر تهران در نظام بین‌المللی.

افزون‌بر اینها، شهر تهران می‌تواند در زمینه‌های مختلفی که این سازمان‌ها در آنها فعال‌اند، با آنها همکاری داشته باشد. به‌طور کلی، مسائل مردم‌محورانه‌ای که اساس کار سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی و در حوزه دیپلماسی شهری هستند، می‌توانند مبنای همکاری تهران و این سازمان‌ها باشند. این حوزه‌ها عبارت‌اند از:

- امور محیط زیستی: شامل آلودگی آب‌وهوا و فعالیت‌ها مشترک در کنترل انتشار کربن، حفظ و توسعه محیط زیست، مدیریت پسماندها، مدیریت آب و فاضلاب با توجه به بحران‌های آینده بین‌المللی در زمینه کمبود آب آشامیدنی و کشاورزی و... .
- امور زیرساختی: مانند انرژی‌های پاک و تجدیدپذیر، امور حمل‌ونقل و امور مربوط به مسائل ساختمانی، همکاری با سازمان‌های توسعه‌دهنده فناوری‌های پیشرفته.
- امور فرهنگی-اجتماعی: همکاری در زمینه کاهش ناهنجاری‌های شهری، مانند کنترل اعتیاد، کنترل ایدز، کودکان کار در شهرهای بزرگ، مقوله مهاجرت بین‌المللی و موضوع‌های فرهنگی و اقتصادی مرتبط مانند حفظ بافت‌های قدیمی، توریسم فرهنگی و علمی در تهران، همکاری در زمینه تساهل فرهنگی (تفرزدایی بین‌فرهنگی) و همزیستی مسالمت‌آمیز شهری با توجه به تنوع فرهنگی در شهر تهران، توسعه فعالیت‌های سازمان‌های غیردولتی داخلی در زمینه‌های اجتماعی و کاهش آسیب‌های اجتماعی و... .
- سرمایه‌گذاری خارجی: استفاده از ظرفیت رایزنی‌های بین‌المللی در راستای جذب سرمایه‌های اقتصادی و فنی لازم برای توسعه شهری تهران.

موضوع‌های بالا می‌تواند مبنای همکاری شهر تهران با سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی باشد و دیپلمات‌های شهری که در ارتباطات با بخش بین‌الملل حکومت‌های محلی فعالیت می‌کنند، می‌توانند با استفاده از دیپلماسی شهری، ارتباطات فراملی را در این زمینه با سازمان‌های بین‌المللی برقرار کنند تا آنها بتوانند در این زمینه‌ها به تهران کمک کنند.

۹. نتیجه

در این پژوهش مفهوم‌شناسی ویژگی‌های سازمان‌های غیردولتی، تاریخچه شهر تهران و طرح‌های شهری برای بین‌المللی شدن آن تشریح شد؛ سپس مزایا و معایب مکانی و فرهنگی شهر تهران برای فعالیت سازمان‌های بین‌المللی، و مزایای فعالیت مکانی و ارتباطی این سازمان‌ها برای این شهر و جمهوری اسلامی ایران مطرح شد. حضور سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی افزون‌بر اینکه می‌تواند پایه‌گذار ساختار جدیدی در زمینه ارتباط بین‌المللی برای شهر تهران و سازمان‌های غیردولتی آن شود، به همان‌سان نیز می‌تواند قدرت ملی و بین‌المللی کشور را در سطح منطقه‌ای و در سازمان‌های بین‌المللی افزایش دهد. بی‌شک، پایه‌گذاری ساختار مناسب ارتباطی با این سازمان‌ها می‌تواند ضمن اصلاح تصویر امنیتی-سیاسی تهران در نظام جهانی و تبدیل آن به تصویری صلح‌محور، برندهای بین‌المللی این شهر را نیز گسترش دهد، و ضمن افزایش نفوذ بین‌المللی تهران و ایران، این شهر را به سمت جهان‌شهر شدن پیش ببرد. حضور این سازمان‌ها در تهران و ایجاد محیطی امن برای همکاری و ارتباطات

با آنها و فراهم آوردن امکانات و حمایت از آنها در سطح منطقه‌ای می‌تواند تصویری امن از تهران ایجاد کند و به جذب سرمایه‌های بین‌المللی شرکت‌های فراملیتی و خصوصی در اقتصاد کشور منجر شود. افزون‌بر این، نفوذ در این سازمان‌ها می‌تواند فشار بین‌المللی بر ایران را کاهش دهد، زیرا این سازمان‌ها نفوذ چشمگیری بر نهادهای تأثیرگذار بین‌المللی دارند.

حضور سازمان‌های بین‌المللی در تهران می‌تواند سبب افزایش سرمایه‌گذاری خارجی در بخش‌های مختلف اقتصادی تهران و گسترش فرصت‌های شغلی در این شهر شود. بسیاری از جوانان ایرانی می‌توانند در این سازمان‌ها، فرصت‌های شغلی و کارآموزی پیدا کنند، یا با توصیه این سازمان‌ها در نهادهای بین‌المللی استخدام شوند. حضور ایرانی‌ها در سازمان‌های بین‌المللی مهم غیردولتی می‌تواند نفوذ ایران در عرصه بین‌المللی را گسترش دهد. افزون‌بر این، از لحاظ منطقه‌ای، تهران می‌تواند مرکز تحولات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی منطقه باشد و تعاملات سازنده بین ایران و همسایگانش تقویت شود. قطب شدن تهران، می‌تواند زمینه‌های مدیریت و میانجی‌گیری ایران را در بحران‌های منطقه‌ای نیز فراهم می‌کند، به طوری که با همکاری ایران امکان حل بسیاری از این بحران‌ها فراهم شود. در کنار عوامل سیاسی، بین‌المللی شدن تهران می‌تواند به ایجاد و تقویت خلاقیت‌های معماری، هنری و فرهنگی مختلفی بینجامد. حضور سازمان‌های خارجی در تهران و افزایش سرمایه‌گذاری می‌تواند به ساخت مراکز هنری و فرهنگی خاص متناسب با فرهنگ ایرانی منجر شود. این تحول می‌تواند سبب گسترش حضور گردشگران خارجی در تهران شود، و فرصت برگزاری جشنواره‌های بزرگ هنری، سینمایی و فرهنگی را در تهران مهیا کند. تهران با بین‌المللی شدن می‌تواند به شهر خاطره‌های زیبا برای گردشگران تبدیل شود، و نوعی حس چندفرهنگی را به مخاطبان القا کند؛ حسی که دیگر تنها نباید در پاریس، لندن، شیکاگو، دوبئی، سئول، پراگ، بارسلونا و سایر شهرهای بزرگ دنبال آن بود، بلکه تهران به‌عنوان قطب خاورمیانه نیز می‌تواند القاکننده احساسات مثبت به بازدیدکنندگان باشد، و برای آنها یادآور خاطرات و احساسات مثبت از ترکیب سنت-مدرنیته و زیبایی‌های خاص فرهنگ ایرانی-اسلامی باشد. افزایش تعاملات با سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی، به‌ویژه آنهایی که در نهادهای سیاستگذاری جهانی اعتبار بیشتری دارند، بی‌شک می‌تواند حرکت تهران را به سوی جهان‌شهر شدن، و تبدیل شدن به چهارراه اصلی خاورمیانه، آسیای مرکزی و قفقاز تسریع بخشد و سبب بین‌المللی شدن آن شود.

بیانیه نبود تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که تعارض منافع وجود ندارد؛ و تمام مسائل اخلاق در پژوهش را که شامل پرهیز از دزدی ادبی، انتشار و یا ارسال بیش از یک بار مقاله، تکرار پژوهش دیگران، داده‌سازی یا جعل داده‌ها، منبع‌سازی

و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه‌ی سوژه یا پژوهش‌شونده، سوءرفتار و غیره می‌شوند، به‌طور کامل رعایت کرده‌اند.

منابع و مأخذ

الف) فارسی

۱. اسمیت، دیوید. (۱۳۸۴) *شهرهای جهان سومی در چشم‌انداز جهانی: اقتصاد سیاسی شهرنشینی ناموزون*، ترجمه محمدعلی موسوی. تهران: شهر و خانه.
۲. امانی، محمد. (۱۳۹۰) «نقش سازمان‌های بین‌المللی در جایگاه جهانی جدید کلان‌شهرها»، *دانش شهر (مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران)*. شماره ۳۱. در: <https://novinshahrsaz.ir> (۲۰ مهر ۱۴۰۰).
۳. ایمانی جاجرمی، حسین. (۱۳۸۱) *مدیریت شهری پایدار*. تهران: انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور.
۴. بهزادفر، مصطفی. (۱۳۸۶) *هویت شهر: نگاهی به هویت شهر تهران*. تهران: نشر شهر.
۵. شهرداری تهران (۱۳۸۸، آذر ۱۱) *برنامه پنج‌ساله شهرداری تهران، ۱۳۹۲-۱۳۸۸*. مصوبه ۱۲ خرداد ۱۳۸۸، شماره صدور (ابلاغ): ۱۳۲۸۱/۱۳۳۳/۱۶۰. در: <http://laws.tehran.ir/Law/TreeText/5498> (۲۰ مهر ۱۴۰۰).
۶. پورموسوی، سید موسی؛ مرتضی قورچی، قهرمان رستمی. (۱۳۹۰) «تبیین ژئوپلیتیکی کلان‌شهرهای جهانی، تأملی بر تفاوت‌یابی مفهومی شهر جهانی و جهان‌شهر»، *فصلنامه ژئوپلیتیک*، ۷، ۱: ۶۹-۴۱، <DOR: 20.1001.1.17354331.1390.7.21.2.3>
۷. توحیدفام، محمد؛ شهاب دلیلی. (۱۳۹۵، تابستان) «جهانی شدن شهرها و جهان محلی شدن دیپلماسی (مطالعه موردی: دیپلماسی شهری)»، *فصلنامه سیاست*، ۴۶، ۲: ۳۰۳-۳۲۱، <DOI:10.22059/jpq.2016.57933>
۸. سازمان فناوری اطلاعات و ارتباطات شهرداری تهران. (۱۳۹۶) *سالنامه آماری شهر تهران*. در: https://tmicto.tehran.ir/Portals/0/Document/Amarname/NEW_PDF/AmarShahr/96-TehranStatisticalYearBook.pdf (۲۰ مهر ۱۴۰۰).
۹. سعیدی، محمدرضا. (۱۳۸۲، تابستان) «مشارکت سازمان‌های غیردولتی در برنامه‌های میان‌مدت توسعه در ایران»، *نامه پژوهش فرهنگی*، ۶: ۱۵۰-۱۲۹. در: <https://www.noormags.ir/view/en/articlepage/4049/147/text> (۲۸ مهر ۱۴۰۰)
۱۰. شفیعی، نوذر. (۱۳۸۱) *سازمان‌های غیردولتی و جهانی شدن (بررسی نقش سازمان‌های غیردولتی در فرایند جهانی شدن)*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، ایران.
۱۱. شهبازی، داریوش. (۱۳۹۰) *برگ‌هایی از تاریخ تهران*. تهران: نشر ثالث.
۱۲. صبوری، منیژه؛ فاطمه کدخدا. (۱۳۸۵) *سازمان‌های غیردولتی و حقوق بشر*. تهران: انتشارات سخن‌گستر.
۱۳. طباطبایی‌نژاد، سید علی. (۱۳۸۶) *ایران و سازمان‌های بین‌المللی در هزاره سوم*. تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک.
۱۴. عاملی، سعیدرضا؛ ربابه میرغیائی. (۱۳۸۸) *شهر جهانی تهران*. تهران: آوای قلم.
۱۵. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. (۱۳۸۹) *قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران*. در: <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/790196> (۲۱ مهر ۱۴۰۰).

۱۶. قورچی، مرتضی. (۱۳۹۱) تبیین شکل‌گیری شهرهای جهانی با تأکید بر پیشنهاد راهبرد جهان‌شهر شدن تهران، پایان‌نامه دکترا در جغرافیای سیاسی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
۱۷. قورچی، مرتضی و محمد امانی. (۱۳۸۸) «دیپلماسی شهری در فرایند جهانی شدن»، مجله دانش شهر (مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران)، شماره ۷. در: <https://rpc.tehran.ir/Default.aspx?tabid=93> (۲۱ مهر ۱۴۰۰).
۱۸. گلشن‌پژوه، محمود رضا. (۱۳۸۵) راهنمای سازمان‌های غیردولتی. تهران: موسسه مطالعات ابرار معاصر تهران.
۱۹. محمدی، علیرضا. (۱۳۸۹، پاییز) «کارکردهای اقتصادی شهرهای جهانی: با تأکید بر خدمات پیشرفته پشتیبان تولید»، اقتصاد شهر، ۷: ۸-۲۵. در: <https://www.noormags.ir/view/fa/magazine/number/32993> (۲۱ مهر ۱۴۰۰).
۲۰. محمدی، محمد. (۱۳۸۳، بهار و تابستان) «تعاریف و طبقه‌بندی (NGOs): سازمان‌های غیردولتی»، مطالعات مدیریت بهبود و تحول، ۴۲-۴۱: ۲۶۴-۲۴۷. در: https://jmsd.atu.ac.ir/article_4772.html (۲۱ مهر ۱۴۰۰).
۲۱. مدنی‌پور، علی؛ حمید زرآزوند. (۱۳۸۱) تهران، ظهور یک کلان‌شهر. تهران: شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
۲۲. مرکز آمار ایران. (۱۳۹۵) «نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵»، درگاه ملی آمار. در: <https://www.amar.org.ir/> (۲۷ مهر ۱۴۰۰).
۲۳. مرکز مطالعات شورای شهر تهران. (۱۳۹۱) سند چشم‌انداز و جهت‌گیری‌های راهبردی کلان‌شهر تهران در افق ۱۴۰۴. تهران: مرکز مطالعات شورای شهر تهران.
۲۴. مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران. (۱۳۸۶) سند طرح جامع شهر تهران. تهران: مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری.
۲۵. موسی‌زاده، رضا. (۱۳۸۹) سازمان‌های بین‌المللی. تهران: میزان.
۲۶. نصر، حسین؛ و دیگران. (۱۳۸۸) تهران: جغرافیا، تاریخ، فرهنگ. تهران: نشر کتاب مرجع.

(ب) انگلیسی

27. Acuto, Michele. (2012, November 23) "Urban Diplomacy, Local Leaders, Global Challenges," *Open Canada Online Magazine* (opencanada.org). Available at: <https://opencanada.org/urban-diplomacy> (Accessed 20 October 2021).
28. Ahmed, Shamima. (2006) *NGOs in International Politics*. Sterling, VA: Kumarian Press.
29. Alesani, Daniele; and Eduardo Missoni. (2013) *Management of International Institutions and NGOs: Frameworks, Practices and Challenges*. New York: Routledge
30. Betsill, Michele M.; and Elisabeth Corell. (2001) "NGO Influence in International Environmental Negotiations: A Framework for Analysis," *Global Environmental Politics* 1, 4: 65-85, <DOI:10.1162/152638001317146372>.
31. Buxton, Charles. (2009) "NGO Networks in Central Asia and Global Civil Society: Potentials and Limitations," *Central Asian Survey*, 28: 1, 43-58, <DOI: 10.1080/02634930902775129>.
32. Chakravarty, Dwarka, et al. (2021). Global Cities: A Multi-disciplinary Review and Research Agenda," *Journal of World Business* 56, 3: 101-182, <DOI: 10.1016/j.jwb.2020.101182>.

33. Clark, Ann Marie. (1995) "Non-Governmental Organizations and their Influence on International Society," *Journal of International Affairs* 48, 2: 507-525. Available at: <http://www.jstor.org/stable/24357601> (Accessed 20 October 2021).
34. Ghere, Richard; and George Frederickson. (2012) *NGO Leadership and Human Rights*. Sterling, VA: Kumarian Press.
35. Haddad, Nichols. (2020). "When Global Becomes Municipal: US Cities Localizing Unratified International Human Rights Law," *European Journal of International Law* 31, 4: 1379-1399, <DOI:10.1093/ejil/cha082>.
36. Hercus, Courtney. (2013) "Peacebuilding and NGOs: State-Civil Society Interactions," *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism* 8, 1: 89-91, <DOI: 10.1080/18335330.2013.790117>.
37. Karns, Margaret P. (2009) *International Organizations: The Politics and Processes of Global Governance*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
38. Lewis, David. (2014) *Non-Governmental Organizations, Management and Development*. London: Routledge.
39. Lindborg, Nancy. (1992) "Non-Governmental Organizations: Their Past, Present and Future Role in International Environmental Negotiations," in Lawrence Susskind, Eric Dolan and J. William Breslin, eds. *International Environmental Treaty Making*. Cambridge, MA: Program on Negotiation, Harvard Law School, 1-25.
40. Logister, Louis. (2007) "Global Governance and Civil Society. Some Reflections on NGO Legitimacy," *Journal of Global Ethics* 3, 2: 165-179, <DOI: 10.1080/17449620701437988>.
41. Marcussen, Henrik Secher. (1996) "NGOs, the State and Civil Society," *Review of African Political Economy* 23, 69: 405-423, <DOI: 10.1080/03056249608704205>.
42. Papisca, Antonio. (2008) "International Law and Human Rights as a Legal Basis for the International Involvement of Local Governments," in Arne Musch, et al., eds. *City Diplomacy: the Role of Local Governments in Conflict Prevention, Peace-building and Post-conflict Reconstruction*. The Hague: VNG International, 27-26. Available at: https://www.uclg.org/sites/default/files/City_Diplomacy_research_book_English_01.pdf (Accessed 2 July 2020).
43. Sizoo, Alexandra; and Arne Musch. (2008) "City Diplomacy the Role of Local Governments in Conflict Prevention, Peace building and Post-Conflict Reconstruction," in Arne Musch, et al., eds. *City Diplomacy: the Role of Local Governments in Conflict Prevention, Peace-building and Post-conflict Reconstruction*. The Hague: VNG International, 7-26. Available at: https://www.uclg.org/sites/default/files/City_Diplomacy_research_book_English_01.pdf (Accessed on 12 December 2018)
44. Taylor, P. J. (2004b) *World City Networks: A Global Urban Analysis*. London: Routledge.
45. Taylor, Peter, J. (2004a) "The New Geography of Global Civil Society: NGOs in the World City Network," *Globalizations* 1, 2: 265-277, <DOI: 10.1080/1474773042000308604>.
46. Vakil, Anna C. (1997) "Confronting the Classification Problem: Toward a Taxonomy of NGOs," *World Development* 25, 12: 2057-2070, <DOI:10.1016/S0305-750X(97)00098-3>.
47. Van Hemert, Chris. (2008) "A Case Study in City Diplomacy, the Municipal Alliance for Peace in the Middle East," in Arne Musch, et al., eds. *City Diplomacy: the Role of Local Governments in Conflict Prevention, Peace-building and Post-conflict Reconstruction*. The Hague: VNG International,

- 165-190. Available at: https://www.uclg.org/sites/default/files/City_Diplomacy_research_book_English_01.pdf (Accessed 10 November 2019).
48. Vig, Norman J.; and Regina S. Axelrod. (1999) *The Global Environment: Institutions, Law and Policy*. London: CQ Press.
49. Willetts, Peter. (2012, July 18) "What is a Non-Governmental Organization?" *UNESCO Encyclopedia of Life Support Systems*. London: City University London. Available at: <http://www.eolss.net/Sample-Chapters/C14/E1-44-03-07.pdf> (Accessed 7 December 2020).

Research Paper

International Non-Governmental Organizations and Tehran's Path to Becoming a Global City

Arash Beidollahkhani^{1*}, Seyed Majid Hosseini²

¹ Assistant Professor, Faculty of Law & Political Science, Ferdowsi University of Mashhad, Iran

² Assistant Professor, Faculty of Law & Political Science, University of Tehran, Iran

Received: 22 February 2020, Accepted: 25 October 2021

© University of Tehran

Abstract

Expanding the external relations of a capital city will create opportunities for a country to internationalize and take advantage of the interactions with the state and non-state actors in the international system. Global cities today are the centers for the spread of different cultural and economic ideas; and they can promote specific brands and positive images of the countries to which they belong. The presence of non-governmental organizations (NGOs) in the big cities would help the international diffusion of the unique brand of that city. A non-governmental organization, which has no definite history of origin, is a concept that cannot be defined precisely, accurately, and comprehensively. Nevertheless, the undeniable fact is that the growth of these organizations and the gradual expansion of their role have been indicators of globalization. NGOs are increasingly becoming involved in providing assistance to governments to find solutions to many problems ranging from economic decline to the rising threats to public health and other issues regarding socio-economic development at all levels. It is assumed that the presence of international organizations in major cities can help countries to become more international. Today, a metropolis must have its own strategic document for internationalization aimed at encouraging transnational communication with different organizations. Tehran, as the capital of Iran and one of the largest and most modern cities in the Middle East, can be the center of international interactions between Iran and other countries; and considering its geostrategic location, it could eventually be the hub of the Middle East.

The main purpose of this study is to analyze the consequences of the expansion of the activities of international non-governmental organizations in Tehran for the transformation of this metropolis into a regional and international center. The key research questions are as follows: 1. What are

---

* Corresponding Author Email: beidollahkhani@um.ac.ir

the main advantages and disadvantages of encouraging more activities of international non-governmental organizations in the metropolis of Tehran? 2. How will the increase in these activities affect urban development in Tehran? To answer these questions, the method of qualitative content analysis is used to examine and explain the official documents related to Tehran's international relations, the effects of interactions of international non-governmental organizations in the internationalization of the city of Tehran. The research hypothesis illustrates the authors' assertion that the activities of the international NGOs will increase Iran's influence in the international system by facilitating international relations of Tehran at regional and global levels, and even the country's bilateral and multilateral relations with other actors.

There were attempts to formulate and adopt a flexible and forward-looking strategy for the urban development of Tehran based on dynamic documents, which would take into account changing environmental and social conditions of the city, particularly the rapid growth rate of the population. Urban development documents in Iran before and after the 1979 Islamic Revolution have repeatedly emphasized the internationalization of Tehran through the presence and activities of international organizations. Farmanfarmaian Urban Development Plan (FUDP) was one of the first urban plans in Tehran, which was approved in 1966. For the most part, FUDP recommended policies to regulate land-use in Tehran, elucidated some aspects of the internationalization of Abbasabad hills, and also determined the appropriate location of the international airport in Tehran. Pahlavi's Shahestan plan was another pre-revolution attempt at city development in Iran and was meant to provide the groundwork for the globalization plan of Tehran which was the first such plan in the entire Middle East region. The first post-revolution urban development plan in Iran was approved in 2007. The long-term vision plan of Tehran municipality was designed in line with the country's 20-year Vision 2025 document, and aimed at turning Tehran into a global city by promoting activities of regional and international scope. The most important aspects of internationalization of this urban development plan of Tehran include: 1. Transforming Tehran into an information city (Iran's gateway to the information age); 2. Turning Tehran into a smart and global city with increasing share of modern economy; 3. Providing space, infrastructure and necessary communications in Tehran to promote the viability and activity of the city globally and regionally.

The city planners are aware that they must act swiftly to provide the basic services for the residents, and thus they are advised to rely on collaborations with the influential NGOs to confront the common health, environmental and socio-economic crises, and more urgently deal with the adverse impacts of climate change through formal and informal interactions. According to the vision document, by 2025 Tehran will be in a situation where 50% of its GDP will be allocated to knowledge-based economic activities. Tehran's advantages for internationalization include: 1. It has good infrastructure; 2. The city enjoys a valuable geostrategic location because Iran can be the center of regional activities for international organizations in the Middle East

and the Persian Gulf; 3. Tehran can also act as a gateway for such activities in Southwest Asia and Central Asia; 4. Tehran is located in a country with relative stable and secure environment for the activities of these organizations in a region where many countries are subjected to internal security threats, wars and terrorism. In contrast, the disadvantages of internationalization of Tehran by relying on the NGOs activities are as follows: 1. The poor communication between Tehran and specialized UN agencies and other international organizations; 2. Lack of sufficient attention to scientific research in the field of international NGOs; 3. Weakness of local governments' specific laws and regulations for urban diplomacy and international relations of Tehran; 4. Lack of national understanding and consensus about Tehran's collaboration with international NGOs; 5. the clash between ideological orientation of the Islamic Republic and the capitalist value system; 6. Anti-Iran sanctions aimed at its economic-political isolation. In their research findings, the authors explain the relationship between the activities of international non-governmental organizations in Tehran by helping to improve the level of Tehran's international relations at the regional and global levels, and expanding the Islamic Republic's foreign influence.

Keywords: Tehran, NGOs, Non-Governmental, Internationalization, Mega City

Declaration of conflicting interests

The authors declared no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

ORCID iDs: <https://orcid.org/0000-0002-8295-7142>

References

- Acuto, Michele. (2012, November 23) "Urban Diplomacy, Local Leaders, Global Challenges," *Open Canada Online Magazine* (opencanada.org). Available at: <https://opencanada.org/urban-diplomacy> (Accessed 20 October 2021).
- Ahmed, Shamima. (2006) *NGOs in International Politics*. Sterling, VA: Kumarian Press.
- Alesani, Daniele; and Eduardo Missoni. (2013) *Management of International Institutions and NGOs: Frameworks, Practices and Challenges*. New York: Routledge
- Amani, Mohammad. (2011) "Naghsh-e sâzemanhâ-ye bein'ul-melali dar jâygah-e jahâni-ye jadid-e kalân'shâhr'hâ (The Role of International Organizations in the New Global Position of Megalopolises)," *Danesh-e emrooz* (*City Knowledge*) No. 31. Available at: <https://novinshahrsaz.ir> (Accessed 19 October 2021). [in Persian]

- Ameli, Saeid Reza; and Robabe Mirghiasi. (2009) *Shahr-e jahāni-ye Tehrān (Tehran, A Global City)*. Tehran: Avaye ghalam. [in Persian]
- Behzadfar, Mostafa. (2007) *Hoviyat-e shahr: negāhi b'hoviyat-e shahr-e Tehrān (City Identity: A Look at Tehran City Identity)*. Tehran: Shahr. [in Persian]
- Betsill, Michele M.; and Elisabeth Corell. (2001) "NGO Influence in International Environmental Negotiations: A Framework for Analysis," *Global Environmental Politics* 1, 4: 65-85, <DOI:10.1162/152638001317146372>.
- Buxton, Charles. (2009) "NGO Networks in Central Asia and Global Civil Society: Potentials and Limitations," *Central Asian Survey*, 28: 1, 43-58, <DOI: 10.1080/02634930902775129>.
- Chakravarty, Dwarka, et al. (2021). Global Cities: A Multi-disciplinary Review and Research Agenda," *Journal of World Business* 56, 3: 101-182, <DOI: 10.1016/j.jwb.2020.101182>.
- Clark, Ann Marie. (1995) "Non-Governmental Organizations and their Influence on International Society," *Journal of International Affairs* 48, 2: 507-525. Available at: <http://www.jstor.org/stable/24357601> (Accessed 20 October 2021).
- Ghere, Richard; and George Frederickson. (2012) *NGO Leadership and Human Rights*. Sterling, VA: Kumarian Press.
- Ghourchi, Morteza. (2012) *Tabeen-e shekl'giri-ye shahr'hā-ye jahāni bā takid bar pishnehād-e rahbord-e Jahān shahr'shodan-e Tehrān (Explaining the Formation of World Cities with an Emphasis on the Proposed Strategy of Tehran as a Global City)*, a PhD Dissertation in Political Geography, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran. [in Persian]
- Ghourchi, Morteza; and Mohammad Amani. (2009) "(Diplomasi-ye shahri dar farāyand-e jahāni'shodan (Urban Diplomacy in the Process of Globalization)," *Danesh-e emrooz (City Knowledge)* No. 7. Available at: <https://rpc.tehran.ir/Default.aspx?tabid=93> (Accessed 13 October 2021). [in Persian]
- Golshanpazho, Mahmudreza. (2006) *(Rāhnamā-ye en'ge'o'hā (A Directory of NGOs)*. Tehran: Abrar-e Moāser-e tehrān. [in Persian]
- Haddad, Nichols. (2020). "When Global Becomes Municipal: US Cities Localizing Unratified International Human Rights Law," *European Journal of International Law* 31, 4: 1379-1399, <DOI:10.1093/ejil/cha082>.
- Hercus, Courtney. (2013) "Peacebuilding and NGOs: State–Civil Society Interactions," *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism* 8, 1: 89-91, <DOI: 10.1080/18335330.2013.790117>.
- Imani Jajarmi, Hossein. (2002) *Modiriyat-e shahri-e pāyedār (Sustainable Urban Management)*. Tehran: Iran's Municipalities Organization. [in Persian]
- Karns, Margaret P. (2009) *International Organizations: The Politics and Processes of Global Governance*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.

- Lewis, David. (2014) *Non-Governmental Organizations, Management and Development*. London: Routledge.
- Lindborg, Nancy. (1992) "Non-Governmental Organizations: Their Past, Present and Future Role in International Environmental Negotiations," in Lawrence Susskind, Eric Dolan and J. William Breslin, eds. *International Environmental Treaty Making*. Cambridge, MA: Program on Negotiation, Harvard Law School, 1–25.
- Logister, Louis. (2007) "Global Governance and Civil Society. Some Reflections on NGO Legitimacy," *Journal of Global Ethics* 3, 2: 165-179, <DOI: 10.1080/17449620701437988>.
- Madanipour, Ali; and Hamid Zarazvand. (2002) *Tehrān, zohor-e yek kalān'shahr (Tehran, the Emergence of a Metropolis)*. Tehran: Urban Processing and Planning Company. [in Persian]
- Marcussen, Henrik Secher. (1996) "NGOs, the State and Civil Society," *Review of African Political Economy* 23, 69: 405-423, <DOI: 10.1080/03056249608704205>.
- Mohammadi, Alireza. (2010, Autumn) "Karkard-hā-ye eghtesādi-ye shahr-hā-ye jahāni: bā takid bar khadamāt-e pishrafteh-ye poshtibān-e tolid," (Economic Functions of Global Cities with an Emphasis on Advanced Production Support Services," *Eghtesād-e shahr (Urban Economics) Magazine* 7: 8-25. Available at: <https://www.noormags.ir/view/fa/magazine/number/32993> (Accessed 13 October 2021). [in Persian]
- Mohammadi, Mohammad. (2004, Summer) "Taarif va tabaghe'bandi En'ge'o'hā: *sazemān'hā-ye Ghaeir-e'dolati* (NGOs: Definition and Classification)," *Motāleāt-e modiriāt, behbood va tahavol (Journal of Management Studies in Development and Evolution)* 11, 41-42: 247-263. Available at: https://jmsd.atu.ac.ir/article_4772.html?lang=en (Accessed 13 October 2021). [in Persian]
- Mosazadeh, Reza. (2020) *Sazemān'hā-ye bein'ul-melali (International Organizations)*. Tehran: Mizan. [in Persian]
- Nasr, Hossein, et al. (2009) *Tehrān: joghrāphiā, tārikh, farhang (Tehran: Geography, History, Culture)*. Tehran: Marja.
- Papisca, Antonio. (2008) "International Law and Human Rights as a Legal Basis for the International Involvement of Local Governments," in Arne Musch, et al., eds. *City Diplomacy: the Role of Local Governments in Conflict Prevention, Peace-building and Post-conflict Reconstruction*. The Hague: VNG International, 27-26. Available at: https://www.uclg.org/sites/default/files/City_Diplomacy_research_book_English_01.pdf (Accessed 2 July 2020).
- Pourmousavi, Seyed Mosa; Morteza Ghourchi, and Ghahreman Rostami. (2011) "Tabeen-e jeopolitiki-e kalān shahr'hā-ye jahāni, taamoli bar tafavoot'yābi-ye mafhomi-ye shahr-e jahāni va Jahān shahri (Geopolitical Explanation of World Metropolises; A Contemplation of the Conceptual Differences between the Global City and World Metropolis)," *Fasl'nāmeḥ-ye jeopolitik (Geopolitics Quarterly)* 7, 21: 41-69, <DOR:20.1001.1.17354331.1390.7.21.2.3>. [in Persian]
- Research Center of the Islamic Consultative Assembly (Majlis). (2010) *Ghanun-e barnāmeḥ-ye panj'sāleh-ye panjom-e tose'-ye Jomhouri-e*

- eslāmī-i Īrān (Fifth Five-Year Development Plan of the Islamic Republic of Iran)*. Available at: <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/790196> (Accessed 13 October 2021) [in Persian]
- Sabori, Manizhe; and Fatemeh Kadkhoda. (2006) *Sazemān'hā-ye ghair-e'dolati va hoghogh-e bashar (NGOs and Human Rights)*. Tehran: Sokhangostar. [in Persian]
- Saeidi, Mohammadreza. (2003, Summer) "Moshārekāt-e sāzeman'hā-ye ghair-e dolati dar barnāme'hā-ye miān'modat-e tose'e dar Īrān (Participation of Non-governmental Organizations in Medium-term Development Programs in Iran)," *Nāme-ye pajohesh-e farhangi (Cultural Research Note)* 6: 129-150. Available at: <https://www.noormags.ir/view/en/articlepage/4049/147/text> (Accessed 20 October 2021). [in Persian]
- Shafiee, Nozar. (2002) *Sazemān'hā-ye ghair-e'dolati va jahāni'shodan , barresi-ye naghsh-e sāzeman'hā-ye ghair-e'dolati dar farāyand-e jahāni'shodan (Non-governmental Organizations and Globalization (Examining the Role of Non-Governmental Organizations in the Process of Globalization)*, A Master's Thesis, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran. [in Persian]
- Shahbazi, Darius. (2011) *Barg'hā-i az Tarikh-e Īrān (Pages from the History of Tehran)*. Tehran: Sales. [in Persian]
- Sizoo, Alexandra; and Arne Musch. (2008) "City Diplomacy the Role of Local Governments in Conflict Prevention, Peace building and Post-Conflict Reconstruction," in Arne Musch, et al., eds. *City Diplomacy: the Role of Local Governments in Conflict Prevention, Peace-building and Post-conflict Reconstruction*. The Hague: VNG International, 7-26. Available at: https://www.uclg.org/sites/default/files/City_Diplomacy_research_book_English_01.pdf (Accessed on 12 December 2018)
- Smith, David. (2005) *Shar'hā-ye Jahān sevomi dar chashm'andāz Jahāni (Third World Cities In Global Perspective)*, trans Mohammad Ali Mossavi. Tehran: shahr va khaneh. [in Persian]
- Statistical Center of Iran. (2016) "Natāyeje sarshomāri-ye oomomi-ye noofous va maskan (Results of General Population and Housing Census)". Available at: <https://www.amar.org.ir/Portals/0/News/1398/nkoli95.pdf> (Accessed 19 October 2021). [in Persian]
- Tabatabaei Nezhad, Ali (2007) *Īrān va sazemān'hā-ye bein'ul-melali dar hezāre-ye sevom (Iran and International Organizations in the Third Millennium)*. Tehran: Center for Strategic Research. [in Persian]
- Taylor, P. J. (2004b) *World City Networks: A Global Urban Analysis*. London: Routledge.
- Taylor, Peter, J. (2004a) "The New Geography of Global Civil Society: NGOs in the World City Network," *Globalizations* 1, 2: 265-277, <DOI: 10.1080/1474773042000308604>.
- Tehran City Council Research Center. (2021) *Sanad-e chem'andāz va jahat'giri'hā-ye rahbordi-ye kalān'shāhr-e Tehrān dar ofogh-e 1404 (Vision Document and Strategic Orientations of Tehran Metropolis at the Horizon 2025)*. Tehran: Tehran City Council Center. [in Persian]

- Tehran Municipality Information and Communication Technology (ICT) Organization. (2017) *Sāl'nāmeḥ-e āmāri-e shahr-e tehrān (Statistical Yearbook of Tehran)*. Available at: https://tmicto.tehran.ir/Portals/0/Document/Amarname/NEW_PDF/AmarShahr/96-TehranStatisticalYearBook.pdf (Accessed 20 meh 12 October 2021). [in Persian]
- Tehran Municipality. (2009, November 22) *Barnāmeḥ-ye panj'sāleh-ye shahrdāri-ye tehrān , 1392-1382 (Five-Year Plan of Tehran Municipality, 2009-2014)*. Available at: <http://laws.tehran.ir/Law/TreeText/5498> (Accessed 12 October 2021). [in Persian]
- Tehran Urban Planning & Research Center (TUPRC). (2007) *Sanad-e tarḥ-ye jāme'-e shahr-e Tehrān (Comprehensive Plan of City of Tehran)*. Tehran: TUPRC. [in Persian]
- Towhidfam, Mohammad; and Shahab Dalili. (2016, Summer) "Globalization of Cities and the Localization of Diplomacy, A Case Study of Urban Diplomacy," *Faslnāme-ye siyāsāt (Politics Quarterly)*, 46, 2: 321-303, <DOI: 10.22059/jpq.2016.57933>. [in Persian]
- Vakil, Anna C. (1997) "Confronting the Classification Problem: Toward a Taxonomy of NGOs," *World Development* 25, 12: 2057-2070, <DOI:10.1016/S0305-750X(97)00098-3>.
- Van Hemert, Chris. (2008) "A Case Study in City Diplomacy, the Municipal Alliance for Peace in the Middle East," in Arne Musch, et al., eds. *City Diplomacy: the Role of Local Governments in Conflict Prevention, Peace-building and Post-conflict Reconstruction*. The Hague: VNG International, 165-190. Available at: https://www.uclg.org/sites/default/files/City_Diplomacy_research_book_English_01.pdf (Accessed 10 November 2019).
- Vig, Norman J.; and Regina S. Axelrod. (1999) *The Global Environment: Institutions, Law and Policy*. London: CQ Press.
- Willetts, Peter. (2012, July 18) "What is a Non-Governmental Organization?" *UNESCO Encyclopedia of Life Support Systems*. London: City University London. Available at: <http://www.eolss.net/Sample-Chapters/C14/E1-44-03-07.pdf> (Accessed 7 December 2020).

This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC-BY) license.